4.Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості. – Івано-Франківськ.: Лілея – НВ, 2009. - 512с.
5.Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия. Пер. с англ. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» 1997. – 320с.
6.Рибалко В.В. Аксіологічні основи психологічної культури особистості: Навч.-метод. посіб./ В.В.Рибалка – К.: АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; Ін-т обдарованої дитини; АПН і МОН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології і соц. роботи, 2009. – 326с.

В статье презентовано психологическую парадигму аксиотехнологии подготовки будущего психолога к профессиональной деятельности. Обоснованно ключевые положения ценностно-личностного подхода, которые положены в основу психологической технологии. Раскрываются основные этапы реализации аксиотехнологии, направленной на осознание будущим специалистом системы личностных ценностей, нормативных ценностей профессиональной сферы и синергию личностной и профессиональной ценностных систем, что в процессе овладения специальностью будет способствовать развитию профессиональной идентичности студента-психолога. Доказана необходимость создания психолого-педагогических условий, с целью обеспечения взаемодетерминированости личностно-профессиональной сферы студента и активизации механизмов его профессионального самоопределения, а именно, личностной рефлексии, интериоризации, профессиональной идентичности и ценностной саморегуляции.

In the article is presented the psychological paradigm of axiological technology training of future psychologist for professional activities. Founded the main thesis of values and personal approach, which is laid in the basis of psychological technology. Reveal the main stages of axiological technology, aimed at providing the awareness of future expert system of personal values, mastering of given normative values of chosen professional field and mutual coordintion of personal and professional value system in the process of mastering of profession will contribute the development of professional identity psychology student. Proved the necessity of creating psychological and pedagogical conditions that ensure mutual determination of personal and professional sphere of student and activation of mechanisms of professional self determing of future specialist, such as, personal reflexes, internalization, professional identity and self-value.

А.М. Гукова (м. Київ)

АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ МІГРАНТІВ ДО УМОВ ІНОЕТНІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується пожвавленням міжетнічних зв’язків, а питання міграцій виступають одними з основних світових проблем в останні десятиріччя, оскільки міграційні процеси у всьому світі сягнули небувалих масштабів.

Психологічні проблеми, пов'язані з груповим членством, нерідко виникають вже в дитинстві в процесі формування етнічної ідентичності, причому найчастіше з ними стикаються діти мігрантів та груп меншин.

З моменту входження людини в нову культуру розпочинається процес вживання в неї, бо актуалізується проблема формування у дитини пристосованості до життя, від якої залежить її уміння адаптуватися до нових умов не тільки в заданих умовах, а й у

подальшому житті, саме тому досить актуальним постає питання процесу адаптації дитини до умов іноетнічного середовища.

Питання адаптації не є новим, але швидке зростання ритму і темпу життя підвищує вимоги до людини як члена суспільства і як творчої, активної особистості.

В умовах постійних змін проблема адаптації дітей до умов іноетнічного середовища стає дуже актуальною.

Розкриття особливостей адаптації дітей мігрантів до умов іноетнічного середовища вимагає здійснення аналізу поняття «адаптація». Адаптацією (від лат. Adaptare - пристосовувати) називається процес ефективної взаємодії організму із середовищем. Механізми адаптації характеризуються як заходи та засоби, що допомагають людині увійти в певну ситуацію, та як ототожнення з умовами, які сприяють полегшенню процесу пристосування особистості до нового для неї середовища [23; 24].

Психолого-педагогічна наука розглядає дитячий вік як період великих потенційних можливостей. У ньому закладаються основи особистості людини: розвиваються основні види людської діяльності, закладаються основи стосунків людини з оточенням, формується система цінностей та уявлень. Іноетнічне середовище у цьому випадку може бути не просто зовнішньою умовою, а справжнім джерелом розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми адаптації були предметом вивчення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (Ф. Александер, Р. Бенедикт, Дж. Даллард, М. Мід, Н. Міллер, Р. Сірс, Т. Френч та ін.). У прикладних галузях (медичній психології, психології девіантної поведінки, дезадаптації, тощо) приділяється увага забезпеченню адаптації індивіда до певного середовища й подоланню його дезадаптації (І. Булах, Т. Драгунова, Л. Жезлова, Л. Закутська, А. Захаров, В. Каган І. Кон, О. Личко, Н. Максимова, О. Новикова, О. Плотнікова, А. Полегенько, С. Подмазін, А. Прихожан, І. Сабанадзе, Н. Толстих, М. Раттер, Г. Чуткіна, Т. Юферева, О. Яковлева та інші).

Проблеми адаптації та акультураційного стресу вимушених переселенців і членів їх сімей розглядали вітчизняні та зарубіжні автори (У. Джемс, Р. Бернс, Н.М. Лебедєва, Г.У. Солдатова, Т.Г. Стефаненко та інші), висвітлюючи проблеми соціально-психологічної адаптації дітей вимушених переселенців до нового етнічного середовища.

Проблеми психології міграцій розглянуто у працях В.П. Гриценко,

J. Westermeyer, T. Vang, J. Neider., а проблематика адаптації мігрантів до нового соціокультурного середовища опрацьована В.П.Левкович, В.Н.Павленко, Т.Г. Стефаненко, J.W.Berry, S.Bochner.

У працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтьева, С.Л. Рубінштейна розкрито соціальну зумовленість психіки людини, висунуто положення про те, що особистість формується в контексті діяльності і не є пасивним продуктом соціального середовища [6; 15; 22].

Мета статі – аналіз підходів та тлумачень щодо поняття адаптації дитини в іноетнічному середовищі, виявлення факторів впливу на тривалість адаптивного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з перших досліджень проблем адаптації дітей раннього віку є медико-педагогічне дослідження Н.М.Аксаріної. У визначенні психологічного механізму адаптації вона опиралась на вчення І.П. Павлова про динамічний стереотип і зазначала фізіологічну незрілість атаптивних механізмів у дітей, що є, на її думку, основною причиною труднощів, які виникають у дітей в період адаптації. Морфологічна та функціональна незавершеність усіх систем організму, надзвичайно швидкий темп їх дозрівання та розвитку визначають високу ранимість дитячого організму, але поряд із цим, забезпечують сприятливі резерви компенсації [1].

Матеріали багатьох досліджень (Л.Г. Голубєвої, Н.П. Жукової, А.І. Мишкіс) доводять, що у дітей при переході із одного середовища в інше (сім'я, колектив, оточення) спостерігається погіршення здоров'я, порушення функцій нервової системи та поведінки,

часто понижується імунітет та втрачається апетит, що є одним із факторів, які ускладнюють адаптацію дітей до зміненого середовища [8; 11; 16].

Більшість дослідників (В.І. Добрейцер, А.В.Онопрієнко та ін.) визначають залежність поведінки дитини від рівня нервово-психічного розвитку та здоров'я та вважають, що підвищена захворюваність дітей у період адаптації пов'язана з ломкою стереотипу, зміною звичного зовнішнього середовища та методів виховання[9; 19].

Дитині з іншої культури значно важче дається перехід із дитячого садка до школи, оскільки окрім традиційної зміни у формі провідної діяльності та способів відносин з оточуючими змінюється і культура, і мова, і менталітет.

Розвиток особистості дошкільника - не автоматичний процес, який реалізується сам по собі; він відбувається при активній участі самої дитини. Здатність установлювати і закріплювати міжособистісні контакти передбачає і здатність адаптуватися до соціального середовища в момент його зміни. Така здатність притаманна всім живим організмам, оскільки є необхідною для їх існування [17].

Ж. Піаже (1969) розглядав адаптацію в якості одного з головних процесів інтелектуального розвитку дитини, виділяючи дві складові - акомодація та асиміляція. Акомодація визначалася Ж. Піаже як перебудова механізмів розумової активності з метою засвоєння нової інформації, а асиміляція - як присвоєння зовнішньої події і перетворення її в уявну. Іншими словами, по-перше, відбувається придбання знань, умінь і навичок, компетентності та майстерності, і, по-друге, змінюється психічна організація людини - когнітивні (сенсорні, перцептивні, мнемічні тощо) і особистісні (мотивація, цілепокладання, емоції та ін.) процеси [10].

Умолодшомушкільномувіціспостерігаєтьсязначнезростанняетнічнихзнань, не простеповторення, а систематизаціяінформації, отриманоївіддорослих. Підліткироблять щебільшчіткі та конкретнізауваження про існуючіміж народами відмінності у культурі, історичній долі, політичному устрої тощо [21]. Когнітивний компонент етнічної ідентичності відповідає за здатність дитини структурувати інформацію про етнічні характеристики, але діти намагаються оцінювати етнічні групи. Так, розбіжності ступеня вираженості етнічної ідентичності виявлені у дітей, що живуть у різних гетерогенних середовищах. Коли цей показник порівнювався у росіян, які проживають у Білорусі та Казахстані, то з'ясувалося, що етнічна ідентичність більш виражена у тих, хто живе в культурному середовищі, що значно відрізняється від власного (у Казахстані). А для дітей, що живуть у Білорусі, культура народу якої близька до російської, усвідомлення етнічної ідентичності не є життєво важливою проблемою [21].

Вивчення психології дітей молодшого шкільного віку є предметом наукових досліджень багатьох психологів і педагогів (М. Боришевського,

Л. Божовича, М. Басова, А. Залкінда, А. Галагузової, Л. Виготського,

Я. Коломенського, Е. Панько, Р. Немова та інших), які наголошують на важливості цього етапу в житті людини, зокрема у формуванні її соціальної поведінки, особистісного ставлення до довкілля, самої себе, а також для ототожнення себе із соціумом. У період особистісного становлення молодших школярів діти адаптуються до нових умов у цілому, у них формується вміння вчитись і здатність до соціальної взаємодії [5; 3; 13; 18]. Молодший вік - це вік, в якому визначається майбутнє дитини, вік інтенсивного розвитку всіх якостей людини, головна риса якого - формування більш високого рівня самосвідомості та посилення потреби в самореалізації.

Адаптація дитини до нових суспільних відносин, удосконалення та розвиток її різнобічних комунікативних дій з іншими людьми та формування вміння спілкуватися - усе це є важливими передумовами міцного фізичного та психічного здоров'я й нормального розвитку особистості.

Дехто з авторів [12] вказує на важливе значення емоційних стосунків між батьками та дитиною, загальну «емоційну атмосферу» та взаєморозуміння в сім'ї.

«Взаєморозуміння у стосунках між дітьми та батьками дає сильне відчуття спільності…. До того ж дитина повинна відчувати, що дорослим дійсно цікаво та весело з нею».

З іншого боку, виховні зусилля і навіть витончені виховні прийоми виявляються безсилими, якщо взаєморозуміння батьків і дітей має емоційно негативне забарвлення [25].

Визначним фактором у розвитку особистості, на думку психологів та педагогів, є емоційне благополуччя дитини у найближчому соціальному оточенні: сім'ї, школі, дошкільному закладі , на це вказують А.В.Запорожець, А.І.Захарова, В.С.Мухіна та інші.

Як показують педагогічні та медичні дослідження, характер та тривалість адаптаційного періоду залежать від таких факторів, а саме:

- вік дитини (найважче адаптуються до нових умов діти у віці з 10-11 місяців до 2 років; після 2 років діти значно легшее пристосовуються до нових умов життя);

- стан здоров'я та рівень розвитку дитини (здорова, добре розвинена дитина значно легше переносить труднощі соціальної адаптації);

- індивідуальні особливості дитини (значною мірою поведінка дитини залежить від типу нервової системи);

- рівень натренованості адаптаційних механізмів (діти, які неодноразово перебували в різних умовах життя, легше звикають до змін середовища);

- досвід спілкування з дорослими та ровесниками (уміння позитивно ставитися до вимог дорослих та адекватно спілкуватися з іншими дітьми).

Точність знань про свою приналежність до певної етнічної спільності багато в чому залежить від того, до якої групи дитина належить – групи більшості або групи меншини. У процесі соціалізації, коли новому поколінню передаються норми і цінності соціокультурного середовища, дитина набуває нових знань про міжетнічні відмінності і більш чітко визначає свою приналежність до певної групи. У результаті кожен новий член суспільства надежить до того чи іншого етносу. Незважаючи на це, "приписування" не обов'язково виявляється довічним: при переселенні в іншу державу або республіку дитина потрапляє в нові соціокультурні умови, і в залежності від зовнішніх обставин, відносин, установок, етнічна приналежність, як і самосвідомість, може змінюватися. Процес такої зміни зазвичай буває утруднений з психологічної точки зору. Зарахувати себе до "нового" етносу - значить змінювати себе зсередини, ламати стереотипи йетнічну ідентичність. На такий вибір здатна зріла особистість, дитині ж багато в чому допомагають усвідомити ситуацію батьки, які в цьому питанні відіграють практично головну роль. У випадку несприятливого міжгрупового порівняння індивід може обрати й стратегію індивідуальної мобільності, яка полягає у спробі змінити групу. Мається на увазі саамеусвідомлена зміна групи, яка веде до формування зміненої, а не удаваної ідентичності, яка виявленау маленьких дітей із ще не сформованою етнічною дентичністю, що сприймають себе як члени домінантної групи[20].

Залежно від зазначених факторів адаптація дитини може проходити по-різному. Виділяються групи дітей з «легкою адаптацією», «адаптацією середньої важкості» та з «важкою адаптацією».

За «легкої адаптації» негативний емоційний стан дитини триває недовго. У перші дні в неї погіршується апетит та сон, вона мляво грається з іншими дітьми. Але під час подальшого звикання до нових умов усе це проходить протягом першого місяця перебування дитини в дитячому закладі.

За «адаптації середньої важкості» емоційний стан дитини нормалізується повільніше. Протягом першого місяця вона хворіє, як правило, на гострі респіраторні інфекції. Хвороба триває 7-10 днів і завершується без будь-яких ускладнень.

За «важкої адаптації» емоційний стан дитини нормалізується досить повільно. Інколи цей процес триває кілька місяців. За цей період дитина або хворіє, часто зі значними ускладненнями, або виявляє стійкі порушення поведінки (намагається

сховатися, кудись вийти, сидить та кличе маму тощо). У таких дітей простежується бурхлива негативна емоційна реакція та негативне ставлення до оточення дитячого закладу в перші дні, згодом ця поведінка досить часто змінюється в'ялим, байдужим станом.

Усі зміни в поведінці дитини, як правило, відображають особливості психологічної адаптації. Легку адаптацію і певною мірою адаптацію середньої важкості можна вважати закономірною реакцією дитячого організму на змінені умови життя. Важка ж адаптація свідчить про надмірність психоемоційних навантажень на організм дитини і потребує відповідно підвищеної уваги з боку батьків дитини, бо основною передумовою формування вищевказаних чинників є сімейне середовище. Саме батьки дитини є базовими носіями соціальних відносин, форм і сценаріїв успішної взаємодії з оточенням. Являючи собою складну систему людських взаємостосунків, які реалізуються в системі сімейних відносин, родина в цій якості є найважливішим фактором щоденного існування та розвитку особистості [2].

Найбільш загальне розуміння психологічної адаптації до нових незвичних умов передбачає формування психологічних механізмів, завдяки яким особа забезпечує свою безпеку та адекватну орієнтацію в новій ситуації. При успішній адаптації особистість отримує можливість максимально успішної самореалізації без надмірних зусиль [14; 4].

Центральними для дітей дошкільно говіку є фізіологічна, психічна, психологічна та соціальна адаптація [7].

Ефективність процесу адаптації дитини до умов іноетнічного середовища значною мірою визначається збереженням фізичного і психічного здоров'я, а також успішністю діяльності її батьків.

Критерії адаптованості можна поділити на зовнішні та внутрішні. Внутрішні критерії передбачають психоемоційну стабільність, відсутність стресового стану, відчуття тривоги та стану емоційно-психологічної напруги. Зовнішні критерії відображають відповідність реальної поведінки особистості правилам та нормам суспільної поведінки [7].

Висновки. Успішна адаптація дитини до нових суспільних відносин, удосконалення та розвиток її різнобічних комунікативних дій з іншими людьми та формування вміння спілкуватися - усе це є важливою передумовою міцного фізичного та психічного здоров'я й нормального розвитку особистості.

Основною передумовою формування вищевказаних чинників є сімейне середовище. Саме батьки дитини є базовими носіями соціальних відношень, форм і сценаріїв успішної взаємодії з оточенням. Являючи собою складну систему людських взаємостосунків, які реалізуються в системі сімейних відносин, родина в цій якості є найважливішим фактором щоденного існування та розвитку особистості.

Необхідно звернути увагу на той факт, що вирішення вище зазначених задач передбачає взаємну адаптацію дитини, котра прийшла навчатись і соціально-педагогічного середовища, в котрому відбувається її навчання. З одного боку, докладаються спеціальні зусилля для того, щоб підвищити рівень готовності дитини до навчання, включення в систему педагогічної взаємодії. З іншого боку, сама взаємодія, її форми і зміст модифікуються згідно особливостей дитини та її можливостей.

Педагоги, психологи та батьки повинні системно підходити до вирішення питань, що стосуються цієї проблеми.

Література

1. Аксарина Н.М. Адаптация детей при поступлении в детские учреждения//Вопрсы развития и воспитания детей первых 3-х лет жизни. – М.: - 94-105.

2. Бітянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьєва Е.І., Васильєва І.Л. Робота психолога в початковій школі. – М.: Досконалість, 1998.

3. Божович Л.И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Лидия Ильинична Божович // Вопросы психологи. – 1979. - №4. – С. 23 – 24.

4. Бурлачук Л.В., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. – К.: Наукова думка, 1989. – 200 с.

5. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский [под редакцией В.В.Давыдова]. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.

6. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6-ти т. - Т. 2. - М.: Педагогика, 1982. - 504 с.

7. Васильева Н. К вопросу о социально-психологической адаптации / Н. Васильева // Дошкольное воспитание. - 2010. - № 8. - С. 16-18.

8. Голубева Л.Г., Мышкис А.И. О прогностическом значении нарушений поведения в период адаптации. – В кн: Современные методики діагностики паталогии детского возраста. – М.: 1979. С.81-84.

9. Добрейцер В.И. К вопросу о гигиенических условиях общения детей разных групп в дошкольном учреждении. // Сб. Воспитание детей 3-го года жизни. – М.: Просвещение, 1965. – С.-38-50.

10. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология: Учеб.пособ. — СПб.: Питер, 2000. — 318 с. — (Учебник нового века).

11. Жукова Н.П. Возрастные особенности адаптации детей к условиям жизни в детском учреждении // Вопр. охраны материнства. 1969. – .14. , № 4. – С. 52.

12. Карлссон Л., Карлссон В., Окерман М. Ребенок от 0 до 2 лет: Развитие во взаимосвязи с окружающими людьми. М., 1983.

13. Коломенський Я.Л. Психология взаимоотношений в малих группах: группа как объект психологического исследования; коллектив / Я.Л. Коломенський – Минск.: Азбука, 1976. – 203 с.

14. Краткий психологический словарь / Под ред. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. – М.: Политиздат, 1984. – 431 с.

15. Леонтьев А.М. Проблемы развития психики - М.: Политиздат, 1981.

16. Мышкис А.И. О некоторых вопросах адаптации // Дошкольное воспитание. – 1980. - №6. – С. 34-35.

17. Науменко Т.І. В дитячий садок прийшли новенькі (Соціальна адаптація дітей молодшого дошкільного віку) /1. Т. Науменко. - Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2002. – 72.

18. Немов Р.С. Психология: ученик [для студентов высш. пед. завед.]/ Р.С.Немов – М.: ВЛАДОС, 2002. – 640 с. (Психология образования в 3 кн., кн. 2.).

19. Оноприенко А.В. Организация домашнего режима ребенка // Дошкольное воспитание. – 1970. - №6. – С.54-56.

20. Розвиток національної, етнолінгвістичної та релігійної ідентич - ності у дітей та підлітків. - М.: ИП РАН, 2001.

21.Романова О.Л. Етнічнаідентичність. - М., 1994.

22. Рубинштейн М.М. Основы общей психологии - М.: Педагогика, 1989. - Т.1. - 488 с.

23. Савченко Г.О. Дидактическая адаптация випускника педагогического вуза / на матеріалах обучающей деятельности молодого учителя иностранных языков/: Автореф. дисс. канд. пед. наук. – Киев., 1986. – 22 с.

24. Свиридов П.А. Методологические проблемы социальной адаптации в эволюционной биологии и медицине.: Автореф. дисс. канд. филос. наук., Л., 1973. – 18 с.

25. Титаренко В.Я. Семья и формированиеличности. М., 1987.

В статье осуществлен теоретический анализ проблемы изучения особенностей психологической адаптации детей к условиям иноэтнической среды.Определены факторы, которые влияют на характер и продолжительность адаптивного

периода.Отмечено, что на адаптацию детей в построении отношений с внешней средой в значительной степени влияет поддержка родителей.

The article presents the theoretical analysis of the problems of studying the characteristics of children's psychological adjustment to the conditions of other ethnic environment.The factors that affect the nature and duration of the adaptive period.It is noted that adaptation of children in building relations with the external environment is substantially influenced by the support of the parents.

Н.В.Гула (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПОДОЛАННІ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

Постановка проблеми. Важливого значення в контексті проблеми, що розглядається у даній статті, набуває здатність особистості до саморегуляції та її роль у подоланні негативних психічних станів. Відповідно, актуальною задачею постає проблема прояву негативних психічних станів і, водночас, задача розвитку процесів саморегуляції особистості у різних життєвих ситуаціях, з метою їх подолання. Будучи здатною до саморегуляції негативних психічних станів, особистість стимулює власну активність для подолання зовнішніх та внутрішніх труднощів на шляху до досягнення мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість авторів вважає, що саморегуляція є однією з центральних проблем в історії психолого-педагогічної думки й належить до найскладніших психологічних феноменів. Так, вивченням особливостей саморегуляції поведінки зростаючої особистості на різних етапах онтогенезу займалися такі дослідники як М. Й. Боришевский (провідні психологічні механізми саморегуляції поведінки), Л. А. Колесніченко (психологічні особливості саморегуляції у професійній діяльності менеджерів), В. І. Моросанова (акцентуація характеру і стиль саморегуляції у студентів), Н. І. Пов'якель (саморегуляція як система засобів професійного самоусвідомлення та самоорганізації), С. О. Ставицька (роль мотиваційно-вольового компонента в саморегуляції особистості), В. С. Юркевич (саморегуляція как фактор загальної обдарованості) та інші [5; 8; 11; 13: 16; 17].

Н. І. Пов'якель розглядала саморегуляцію як професійно-важливу властивість для вирішення завдань психологічної практики. Саморегуляція визначається нею як система дій, що базується на Я-концепції особистості та виступає як засіб або система засобів професійного самоусвідомлення й самоорганізації з метою успішного вирішення завдань [13].

У процесі саморегуляції, як зазначає Е. П. Ільїн, може бути використана ціла система психологічних засобів: створення уявних ситуацій, розширення просторово-часових меж дії і включення її в нові смислові зв'язки. Цей процес є суто індивідуальним і пов'язаний з системою цінностей і мотивів даного індивіду. Найважливішою умовою саморегуляції є розвинена уява, володіння широкою часовою перспективою, наявність ієрархічної смислової сфери особистості [7].

Нижче у таблиці подаємо узагальнений аналіз сутнісного змісту саморегуляції особистості [1; 12; 13]. (Див. табл. 1.)

Таблиця 1.

Психологічні особливості сутності саморегуляції особистості

Характерологічна сутність саморегуляції	**Позиції наукових досліджень**
Саморегуляція – це узгодження особистістю об'єктивних вимог оточуючого середовища з суб'єктивними можливостями активності.	К. О. Абульханова-Славська